

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2009, Volume: 4, Number: 1, Article Number: 4C0006

HUMANITIES

Received: March 2008
Accepted: January 2009
Series : 4C
ISSN : 1308-7320
© 2009 www.newwsa.com

Mustafa Yağbasan
University of Fırat
myagbasan@firat.edu.tr
Elazığ-Türkiye

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM VE DİYALOGUN ALMANYA ÖZELİNDE ANALİZİ

ÖZET

Dünya, yirmi birinci yüzyılın küreselleşmesine tanıklık etmektedir. Sınırların neredeyse ortadan kalktığı bu ortam, bir taraftan toplumların ve kültürlerin birbirlerini daha yakından tanıma fırsatını sağlarken, diğer taraftan da kültürlerin kutuplaşmasının önünü açmış ve toplumların birbirlerini ötekileştirme çabası içerisine girmelerine neden olmuştur. Küresel bir sorun haline alan olumsuzlukların giderilmesinde kültürlerarası iletişimin ve diyalogun önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Oryantalist ve okzidentalist akımların katkılarıyla çatışma ortamına sürüklenen süreçte yaklaşık yarım asırdır Avrupa'da farklı din ve kültüre sahip olarak Avrupa kültürü ile iç içe yaşayan Türklerin deneyimleri ve görüşleri hiç kuşkusuz büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma; Almanya'da yaşayan Türklerin Alman Toplumuna ile yaşadıkları sorunları, iletişim ve diyaloglarını kültürlerarasılık bağlamında bilimsel verilere dayalı olarak irdelemeyi hedeflemektedir. Bir anket çalışmasıyla da desteklenen araştırmada önemli bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası İletişim, Diyalog, Almanya, Küreselleşme, İletişim

THE ANALYSIS OF THE INTERCULTURAL COMMUNICATION AND DIALOGUE PRIVATELY IN GERMANY

ABSTARCT

The World testifies the globalization of the 21st. century. While that situation in which there are almost no borders gives the societies and the cultures the chance of knowing each other better on one side, it has led to the polarisation and the societies' trying to metamorphose each other on the other. It is thought that the globular communication and the dialogue will make important contributions in removing the negativeness being a global issue. At that process being dragged into the conflict atmospherer whit the contributions of the orientalist and acidentalist currents, it is no doubt that the Turks' experiences and opinions - by having a different religion and culture and living with the European Culture one within the other for half a century-are of great importance. This study aims at studying the communications, dialogues and problems -met at the German society-of the Turks living in Germany by depending on the scientific data on the inter-culturality. Significant findings have been obtained in that study supported by an inquiry.

Keywords: Intercultural Communication, Dialogue, Germany, Globalization, Communication

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Doğuya özgü sosyolojik olguları bilimsel ölçütlere dayalı olarak araştıran ve tanımlayan oryantalizm ve ona karşıt olarak Batıya özgü olanların bilimsel verilerle ortaya konulmasını amaçlayan okzidentalizm disiplinlerinin, zamanla bilimselliğe atıfta bulunmayan aykırı siyasal ideolojik akımlara dönüştüklerini söylemek mümkün görünmektedir. Zira kültürlerin tanışıklığı henüz emekleme sürecini tamamlayamadan, uluslararası sermaye ve egemen siyasal güçler, yoksul ve gelişmekte olan ulusların geleceği üzerinde söz sahibi olabilmektedirler. Diğer taraftan dünyayı sarsan birçok küresel terör saldırıları toplumları karşı karşıya getirmiştir. Söz konusu bu paradoksallığın ortaya çıkışında siyasal reflekslerin önemli rol oynadığı söylenebilir. Yaşanan olumsuzluklar kuşkusuz küreselleşmenin doğal döngüsünü de doğrudan etkileyebilmekte ve sürece olumsuz katkılar sağlayabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında sermayenin küreselleşmesi ile birlikte küresel sermaye, küresel terör ve küresel ilişkilerin de yeni bir boyut kazandığı söylenebilir. Ancak pazar çekişmeleri, siyasal bunalımlardan doğan savaşlar, toplu katliamlar ve doğa olayları, günümüzde sadece çatışmaların sürdüğü ve olayların olduğu coğrafyayı değil, tüm küreyi etkileyebilmektedir. İnsanlar, kendilerini güvende hissedemedikleri ve temel ihtiyaçlarını gideremedikleri sürece, kendilerini daha güvende ve refah içerisinde hissedebilecekleri coğrafyaların arayışı içerisinde olacaklardır. Bu bağlamda pusula göstergesinin son yıllarda Batı Avrupa'ya doğru yöneldiği görülmektedir.

Bireyin doğduğu toprakların dışında, yasal sınırların ötesine taşarak yaşayabilmesi artık günümüz koşullarında doğal karşılanmaktadır. Bu meşruluk, sınırların doğal olarak yapaylaşmasını da sağlamaktadır. Ancak kendi topraklarında kültürlerini, inançlarını ve yaşam tarzlarını tanımadıkları toplumlarla aniden karşılaşan, birlikte yaşamak ve paylaşmak zorunda kalan bazı toplumların sarsıntılar yaşadıklarını söylemek mümkün görünmektedir. Kabullenme ve içselleştirme ise sorunu daha farklı boyutlara taşıyabilmektedir. Gelinen noktada artık Doğu ve Batının ayrıştığı iki kutuplu bir dünya düzeninden söz edilebilir. Kültürlerin tanışıklığının yakın geçmişe kadar, nesneliliği tartışılabilir deneyimlerin sözsöz aktarımlarıyla veya seyahatnamelerle sınırlı kaldığı bilinmektedir. Zaman ve mekân olgusunu ortadan kaldıran ileri iletişim teknolojileri her ne kadar aktarılanların nesneliliğine olanak tanısa da, iletişim kanallarının kapalı olması ve iletilerin kod açımındaki (özellikle) teolojik ve kültürel ön yargıların sürece olumsuz katkılar sağladığı kabul edilmektedir.

Asimile olma endişesi ile kendi toprakları ile olan bağlarını koparmadan kültüre dair değerlerini korumaya çalışan Almanya'daki Türklerin entegrasyona direnen bir toplum olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Önemli bir oranının Alman vatandaşlığına geçmesine karşın söz konusu kaygıların ortadan kalkmadığı söylenebilir. Dolayısıyla Türk toplumunun Almanya'da mekânsal ve kültürel gettolar oluşturmaları ve "paralel toplum" kavramına denk düşen bir yaşam tarzı ile kimliklerini korumaları ve birlikteliklerini sürdürmeleri kültürlerarası iletişim ve diyaloga engel olarak görülebilmektedir. Farklı kültürlerin farklı coğrafyalarda karşılaşmasının ve birlikte yaşamasının kaçınılmaz olduğu bir dünyada, ötekilere, paralel toplum olunamayacağı düşüncesinin dayatılması kuşkusuz sonuçlar doğurabilir. Bu noktada paralel yaşamın meşruluğunun siyasal bir tartışma konusu olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Gelinen ülkenin yaşam tarzı ile paralellik arz eden bu seçimin, bireyin temel hakkı olarak değerlendirilmesi gerekirken, kültürlerarası iletişim ve diyalog açısından tartışılıyor olması kuşkusuz anlamlıdır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Teknolojik mutasyonla doğal ve dönülmez bir sürece giren küreselleşme olgusu, ülkelerarası komşuluk ilişkilerini de yeniden şekillendirmeye, çeşitli nedenlerle ulusları birlikte yaşamaya ve farklı kültürdeki insanları birbirlerine tahammül etmeye zorlamaktadır. Yaklaşık yarım asırdır Almanya'da yerleşik olarak yaşayan Türklerin Alman toplumundan farklı olan yaşam tarzları, kültürleri ve inanışları ile kültürlerarası iletişim ve diyaloga uygun bir örneklem grubu oluşturabilecekleri söylenebilir. Ancak Almanya'da yaşayan Türklerin, Alman toplumu ile yaşadıkları iletişim ve diyalog sorunlarının genellikle Alman toplumunun görüşlerini yansıtacak şekilde gündeme taşındığı görülmektedir. Dolayısıyla Türk toplumunun olaylara bakışının yansıtılmasının da gerekli ortaya çıkmaktadır. Bir anket uygulaması ile desteklenen bu araştırmada; Almanya'da yaşayan Türk toplumunun kültürlerarası iletişim ve diyalog hakkındaki görüşleri ve tutumları bilimsel verilere dayalı olarak ortaya konulmaya çalışılmış ve önemli bulgulara ulaşılmıştır.

3. KÜRESELLEŞME VE KÜLTÜRLERARASILIK (GLOBALISATION AND INTER-CULTURALITY)

Clarke'e göre kültür; "bir ölçüde olgular üzerinde üyelerin mutabakatını içeren Anlam Haritasıdır... Diğer bir ifade ile kültür; bir grubun sosyal ilişkilerini formüle etmekte ve yapılandırmaktadır, aynı zamanda bu formları bilmek, anlamak ve yorumlamaktır..." (Atabay 1994:30). Ancak "çok kültürlülük" kavramının bu tanımlamayı açıklamaktan uzak bir görüntü sergilediği söylenebilir. Tarihsel süreçte sınırlı şekilde gerçekleşen kültürlerarası ilişki ve alışverişin gelinen noktada kendisini daha içkin şekilde hissettirdiği görülebilmektedir. Bu bağlamda gerek tarihi süreç içerisinde savaşların belirlediği sınırlarla gelişen veya bozulan ülkelerarası ilişkilerin ve gerekse teolojik birlikteliklerle düzenlenen kültürlerarası komşulukların küreselleşmeyle birlikte bir yöntem ve teamül değişikliğine uğradığı söylenebilir. Diğer bir anlatımla kültürlerarasılıkta belirleyici unsurun artık ne doğal sınırlar ne de teolojik aidiyetten kaynaklanan yaklaşımlar olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Dolayısıyla bireyin coğrafyalar arasında serbest dolaşımında olması kültürlerin de dolaşımında olmasını sağlamıştır. Teknolojik gelişmelerle birlikte yaygınlaşan kitle iletişim araçlarının da sürece etkisi yadsınamaz. Bu sayede bilinmez ve tanınmaz olan coğrafyaların ve kültürlerin bir sır olmaktan çıktığı söylenebilir. Kuşkusuz değişen ülkelerarası komşuluk ve kültür ilişkileri ulusları birlikte yaşamaya, farklı kültürdeki bireyleri ise birbirlerine tahammül etmeye ve kabullenmeye zorlamaktadır. Bu açıdan kültürlerarasılığın artık küreselleşme ile birlikte yenedünya düzeninin bir gerçeği olarak kabul edilmesi gerekir. Eğer kültürlerarası iletişim becerileri geliştirilemezse, taraflar arasında anlayış ve anlaşma olmayacak, önyargılar, stereotipler, etiketlendirmeler, ayrımcılık ve çatışmalar kaçınılmaz olacaktır (Barutcuğil, 2007). Dolayısıyla kültürlerarası iletişim ve diyalogdaki başarısızlığın; kültür üzerindeki reel olmayan düşüncelerde, diyaloglarda, karşılıklı öğrenmeden kaynaklandığının (Sargut 1992:145-146) kabul edilmesi gerekir.

Bir küre formunda olduğu iddiasının üzerinden yaklaşık dört asır geçmesine rağmen dünya, metaforik bir değerlendirme ile ancak bu yüzyılın başından itibaren küreselleşmeye başlamıştır. Yüzyılın daha çok konuşulmaya aday görünen bu kavramın içinde barındırdığı paradoksalılık, hiç kuşkusuz semantik rölatifliğinden kaynaklanmamaktadır. Anlam paradoksalılığına, özellikle teknolojik ve sosyal yaşam alanı üzerindeki etkilerin neden olduğu söylenebilir.

Toplumsal yaşam standartlarına getirdiği artı değerler optimist, siyasal dengelerin egemen güçlerin lehine değişkenlik gösterebilmesine sağladığı katkıların ise kavramın pesimist yönüne açıklık getirdiğini söylemek mümkündür. Örneğin; Koçdemir (2002:276) küreselleşmeyi *mevcut toplumsal tanımlamalara atıfta bulunmayan bir kavram* olarak değerlendirmektedir. Diğer taraftan, yaşanan teknolojik gelişmelerin küreyi, sınırların olmadığı bir oluşuma götüren eylemlerle (*uyuşturucu ticareti, terörizm, nükleer malzeme kaçakçılığı* gibi) hızlandığı var sayılmaktadır (Oxford 1996: 29). Bu tespitlerin kavramın olumsuz algılanması ile ilintili olduğu söylenebilir. Bu algılayışın temel nedeninin, sınırların olmadığı bir dünya yaratmış gibi görünen finansal liberalizasyonda, aynı zamanda uluslararası suç ve suçlulara da yardımcı olması ve yoksul ülkeler için daha çok sorunlar yaratmasında aranması gerekir. Zira küreselleşme dalgasının sürekli ötekilerin aleyhine geliştiği düşünülmektedir.

Bütün bu gelişmelere bağlı olarak dikkat çeken ve sıkça tartışılan diğer bir konu ise insanların doğduğu coğrafyanın dışındaki sınırların ötesine seyahat edebilmesi ve göçmen statüsü ile kendisine yeni vatanlar yaratabilmesidir. Zira ekonomik ve ticarî yaşamın bir sonucu olarak 21. yüzyıl, bireyin bağlı bulunduğu coğrafyaya hapsedilmesini zaten zorlaştırmaktadır. Ancak coğrafyalar ararsındaki insan dolaşımının diğer bir nedeni açlık ve özellikle savaş ve terör kaynaklı olan zorunlu göçlerdir. Avrupa, bu bağlamda refah düzeyi ile mülteci konumundaki toplumların tercihlerinde etkin rol oynayan coğrafyaların başında gelmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası yaygınlaşan küreselleşme süreci ile birlikte Avrupa'ya ara insan gücünün sağlamasına yönelik olarak başlayan yasal göç dalgası, zamanla siyasi ve ekonomik nedenlere dayalı olarak yasallığın dışına taşarak hızla artmıştır. Bugün Avrupa ülkelerinde mülteci ve göçmen statüsü ile yerleşik olarak yaşayan insanların sayısı milyonlarla ifade edilmektedir. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak dünyanın bütün coğrafyalarının artık çok kültürlü ortamlardan oluştuğunu söylemek mümkün görünmektedir.

3.1. Kültürlerarası İletişim ve Diyalog (Intercultural Communication and Dialogue)

İletişim kısaca, insanların birbirlerine duygu ve düşüncelerini aktarmaları veya daha teknik bir yaklaşımla, "bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci" (Dökmen 1998:19) şeklinde tanımlanabilir. Kültürlerarası iletişim ise, kavramın kendisinden de anlaşıldığı gibi, farklı kültürlerle mensup insanlar arasında gerçekleşen bilgi alış-verişi ve değişimidir (Selçuk, 2007). Diğer taraftan kültürlerarası iletişimi genel anlamda; farklı kültürlerden gelenlerin aynı mekânsal ortamda gerçekleştirdikleri iletişimsel eylemler dizgesi olarak tanımlamak mümkündür. Diğer bir anlatımla amaçsal farklılıklara rağmen ötekinin neyi nasıl düşündüğünü ve ne yapmak istediğini anlayabilmektir. Hall'ün; "*kültür iletişim, iletişim de kültürdür*" tanımına karşıt olarak Birdwhsittel'in; "*kültür yapıyı ifade eder, iletişim ise süreç üzerinde yoğunlaşır*" tanımlaması (Kartarı, 1999), kavramın bilim dalına göre de değişkenlik gösterebileceği ve kültürü kavram olarak, bir grubun yaşam tarzı yerine, yaşam tarzı ile diğerlerinden ayrılan grubu ifade etmesi şeklinde tanımlanabilir. Ancak bu noktada Goodenough'un "*kültürü, neyin nasıl olabileceğine, bireyin olan biten hakkında ne hissettiğine ve onunla ilgili olarak neyi nasıl yapabileceğine karar vermesi gereken standartları içerir*" (a.g.m.) yaklaşımı önem kazanmaktadır. Mutlu (1995) ise kültürlerarası iletişimi (Intercultural Communication); "*farklı kültürlerin ya da alt kültürlerin üyeleri arasındaki iletişim*" şeklinde tanımlamaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı gibi farklı kültür, farklı toplumların

kültürünü anlatırken, alt kültür aynı toplum içinde bulunan diğer kültürleri anlatmaktadır. Kimilerine göre ise "kültür evrenseldir ancak tek değildir". Her toplumun değişik kültürleri olduğunu, hatta her bireyin de o toplum içinde değişik kültürel yapılar çerçevesinde yaşadığını benimsemek yanlış olmaz (Tanribilir ve Sen, 2005:131). Kültürlerarasılıkla tanışıklığın yakın tarihe kadar, belli yasal sınırlar içerisinde kalan bir ulusun kültür ve alt kültürlerin tanışıklığı ile sınırlı kaldığı söylenebilir. Toplumların, kendi etnitizelerinden farklı kültürlerin varlığı hakkında edindikleri yazınsal ve söylemsel bilgilerin, gelişen medya aracılığı ile görsellik boyutuna taşındığı görülmektedir. Ancak her iki durumda da bir nesnellik sorunundan bahsetmek mümkündür. Zira kültürlerarasında bulunan mevcut ön yargıların hala aşılamamış olması bu temele dayandırılabilir. Bu bakımdan *etnik gruplar, farklı inanışlar, cinsiyetler ve kuşaklar arasındaki iletişim sorunlarını da kültürel farklılıkların sonuçları olarak görmek mümkündür* (Barutcuğil, 2007).

Kültürlerarası iletişimin yeterliliği, gönderilen mesajın, alıcının algılayabileceği ve kaynağın niyetine uygun şekilde yorumlayabileceği şekilde kodlanmasına, alıcının da algıladığı mesajın farklı bir kod sisteminin ürünü olduğunun farkında olmasına bağlıdır. Lüger, (1990:183) tarafından sosyal yaşamın "iletişim rutinleri" (Kommunikationsroutinen) olarak tanımlanan bu davranışlar, iletişime katılan bireylerin yaşlarına, cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine, sosyal konumlarına ya da birbirleriyle olan ilişkilerine veya samimiyet derecelerine göre şekillenir. Cüceloğlu'na göre, iletişim davranışlarındaki bu farklılıklar, kültürlerarası iletişimde anlaşılma veya yanlış anlaşılma ya da yanlış anlama/yorumlama gibi sorunları beraberinde getirmekte, dolayısıyla karşılıklı olarak ön yargıların oluşmasına, kırılıp-güçenmeyle sonuçlanabilecek "iletişim kazaları"nın yaşanmasına neden olabilmektedir. Yaşadığımız çok kültürlü dünyada farklı kültürlerin insanlarını bir araya getirmektedir. Bu durum, aralarında din, dil, ırk, sosyo-ekonomik yaşam düzeyi ve kültür farklılıkları bulunan insanların birbirini anlamasına ve birlikte etkili bir şekilde çalışmasına ilişkin sorunlar yaratmaktadır. İletişime katılan bireyler karşı tarafın iletişim davranışlarını bilmediği sürece, söylenen ifadeleri, gösterilen tutum ve davranışları kendi kültürel normlarına göre anlamlandırmayı yeğleyeceği için, kültürlerarası karşılaşmalarda iletişim çatışmalarının her an için yaşanması beklenir (Selçuk, 2005:2). Bütün bu değerlendirmeler iletişim ve diyalogun kültürlerarasılıkta önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Hiç kuşkusuz sorunun giderilmesini, ön yargıların ortadan kaldırılmasına aracılık edebilecek yeni pozitif iletişimsel ortamlarda aramak gerekir.

3.2. Kültürlerarasılıkta Oryantalizm ve Okzidentalizm (Orientalism and Occidentalism at Interculturality)

Robert Tarih sözlüğü **Oryantalizm** sözcüğüne ilk kez 1826'da rastlandığına vurgu yapmaktadır. Anlamsal olarak ise; "Batılı halkların kökenlerinin, dillerinin ve bilimlerinin Doğu'dan geldiğini iddia edenlerin sistemi" şeklinde tanımlamaktaydı. 1840'da ise, sözcük "Doğu'ya özgü şeylerin bilimi" anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Timur (2007), "19. yüzyıldan başlayarak Batılı düşünür ve yazarların Müslüman Doğu'ya bakışlarını belirleyen bir ideolojik yaklaşımın adıdır." şeklindeki Hilmi Yavuz'a ait tanımlamayı eleştirmektedir. Batının Doğuya yönelişinde kuşkusuz ekonomik ve siyasal nedenler önemli rol oynamaktadır. Zira Doğunun, Batı için hem önemli bir pazar, hem de ham madde kaynağı olduğunu söylemek mümkündür. Teknolojik gelişmelerin uğramadığı Doğu coğrafyasının Batı tarafından yönetilmesini ve sömürülmesini, bölgenin kolektif bir

bilinç oluşturmamasında aramak gerekir. Diğer taraftan yıllardır uzağı ile yakını ile Doğu, Batıya hep gizemli gelmiştir. Keşfetme çabalarının adını bilimsel bir çağrışımla *Oryantalizm* olarak tanımlayan Batının, bu kavramın içeriğini farklılaştırması, şekillendirmesi ve özellikle teolojik yayılıma taşınması, zamanla bu coğrafyanın sınırları içerisinde kalanların tepkilerine neden olmuştur. Bu anlamda teslimiyetçi bir tavır sergilemeyen Doğunun, Batı ile aralıklarla sorunlar yaşadığı görülmektedir.

Ekonomik anlamda direnci kırılan Doğunun, manevî anlamda kolektif bir bilince dayalı olarak *Oryantalizme* karşıt bir refleksle ortaya çıkardığı **Oksidantalizm** (occidentalism) akımının ise, zamanla küresel bir tehlikeye dönüşeceği hipotezi artık yüksek sesle ifade edilmeye başlanmıştır ve "Batı'ya özgü diye bilinen yaşam biçimlerinin, düşüncelerin, tavırların anlaşılmasına, çözümlenmesine yönelik düşünceyi üreten bir yaklaşımı ifade etmesi gereken bu kavram, zaman içinde istisnasız her durumda Batıdan nefret eden, Batıya kin ve nefretle yaklaşan, saldırgan bir ideolojiye dönüşmüştür." (Timur 2007). Yavuz, Findley'in Chattarjee'den alıntılanarak Oksidantalizmi, sömürgecilik karşıtı milliyetçiliğin önemli bir bileşenidir" şeklinde tanımlamaktadır (a.g.m.). Genel bir değerlendirme ile kavramların tanımlanmasında bir paradoksallığın yaşandığını söylemek mümkün görünmektedir. Sonuç olarak; Batının Doğuyu, Doğunun ise Batıyı değerler bağlamında bilimsel ölçütlere dayalı olarak analiz etmesi anlayışına denk düşmesi gereken *Oryantalizm* ve *Oksidantalizm* kavramlarının, karşıt kutupları açıklayan ve tanımlayan radikal ve yerine göre konnotatif bağlamda fundamentalist bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir.

3.3. Küresel Komşulukta Vicdanların Test Edilmesi (Testing the Conscience at the Global Neighbourhood)

Batı medyası tarafından kamuoyuna sunulan İslam imgesini tanımlayabilmek amacıyla gerçekleştirilen bir araştırma sonucuna göre, kültürel farklılıktan dolayı İslam, Almanlar tarafından 'yabancı' olarak algılanmaktadır. Müslümanların Avrupa kamuoyundaki yansımalarına bakıldığında ise, ortaya çıkan tablo insan haklarını benimsemeyen, sorunlu, şiddet eğilimli ve demokrasiden uzak bir topluluğu betimler biçimdedir (Şen, 2006:127). İslam'ın Avrupa'da bu denli negatif algılanıyor olmasının en önemli nedeni göç alan Avrupa ülkelerinde gözlemlenen uyum sorunudur. Hıristiyan Avrupa kimliğinden çok uzak olmayan bazı ülkelerden gelen göçmenlerde de benzer uyum sorunları yaşansa da, toplumda göze batanlar genellikle Hıristiyan Avrupa kimlik tanımlamasından birkaç adım daha uzakta olan Türkler olmaktadır (a.g.e.: 125). Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra Müslümanlar hakkında yapılan genellemeler ve İslam ile terörün çok sık bir biçimde beraber anılır hale gelmesi sonucunda yabancı konumunda olanlar ırkçı uygulamalara veya bazen devlet eliyle yaşatılan şiddete maruz kalabilmektedirler. Örneğin; Londra metrosuna düzenlenen saldırı sonrasında, polis teninden kuşkulananak öldürdüğü gencin Brezilya'lı ve Hıristiyan olduğunun anlaşılması, yine teninden ve kökeninden dolayı bazı insanların farklı uygulamalara tabi tutulması yabancıların potansiyel suçlu olarak görüldüğü kanısının yerleşmesini güçlendirmektedir. Yabancıya karşı ön yargı her geçen gün daha da ortaya çıkarak artmaktadır. Bunun en somut örneği ise Almanya tarafından başlatılan ve zamanla tüm AB ülkelerince uygulanması planlanan (*Gesinnungstest*) **Vicdan Testi**dir. Alman Anayasası'nın 3. maddesinde kimse ırkı, dili, dinsel seçimi ya da kökenleri nedeniyle ayrımcılığa tâbi tutulamaz denmesine rağmen, 1 Ocak 2006 tarihinde Baden Württemberg Eyaleti'nde yürürlüğe giren bu testi, Berlin Hür Üniversitesi Öğretim Üyesi Serdar (2006); "Almanya'nın entegrasyon

sorununa yaklaşımındaki katı tutumu" olarak yorumlamaktadır. Burada içerikten daha da önemli olan bir sorun ise, bu testin, İslam Konferansı Örgütü üyesi olan ve aralarında Türkiye ve Arnavutluk'un da bulunduğu 57 ülkeyi kapsıyor olmasıdır. Alman vatandaşlığına geçerken 30 sorudan oluşan soru katalogunun cevaplandırılması ile uygulanan bu yöntem, yalnız Müslümanlara uygulanmış ve İslam'a karşı önyargı ve korkuların arttığı bu dönemde, böylesi bir ayrımcılığın yanında ırkçılığa varan bir yapı içine girmesi söz konusu olmuştur (Şen, 2007:127). Kişilerin özel hayatı ve devletin karışamayacağı konular ile ilgili unsurların da bulunduğu 30 soruluk testte özellikle şu başlıklar dikkat çekmektedir:

- *Şu beyanlar hakkında ne düşünüyorsunuz? "Demokrasi en kötü yönetimdir. İnsanlık demokrasi kadar kötü bir şey yaşamadı. İnsanların kendini demokrasiden kurtarabilmesi için ilk olarak demokrasinin insanoğluna hiçbir iyilik getirmeyeceğinin kavraması gerekmektedir".*
- *Bir dinin eleştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu kabul edilebilir mi?*
- *"Kadın erkeğe itaat etmelidir ve eğer etmez ise, erkeğin kadını dövme hakkı vardır." Ne düşünüyorsunuz?*
- *Bir erkeğin eşini ya da kızını toplum içinde 'şerefsizlik yapmasını' önlemek için eve kapatması kabul edilir mi?*
- *Erkekseniz kadın doktor tarafından; kadınsanız erkek doktor tarafından muayene edilmeyi kabul eder misiniz?*
- *Kızınız sizden farklı bir inanca sahip biri ile evlenmek ister ya da sizin onaylamadığınız bir alanda çalışmayı isterse tutumunuz ne olacaktır?*
- *Almanya'da spor ve yüzme dersleri okul eğitiminin bir parçasıdır. Kızınızın bu derslere katılmasını onaylıyor musunuz?*
- *Kızınız/Kardeşiniz size gelip cinsel tacize uğradığını söylerse bir baba, anne, ağabey ya da kız kardeş olarak ne yaparsınız?*
- *Sizce Anayasa kişiye, dinini değiştirme hakkı vermekte midir? Böyle bir inanç değişimi sonunda kişinin cezalandırılması konusunda ne düşünüyorsunuz?*
- *11 Eylül 2001 New York ve 11 Mart 2004 Madrid saldırılarını duydunuz. Sizce bunu gerçekleştirenler terörist mi yoksa özgürlük savaşçıları mı?*
- *Kız çocukların ya da eşlerin, "ahlaksız davranışları" nedeniyle aile şerefini korumak için öldürülmelerine nasıl yaklaşıyorsunuz?*
- *Reşit oğlunuz size eşcinsel olduğunu ve bir erkek ile yaşamak istediğini söyler ise, buna tepkiniz ne olur? (Hürriyet Gazetesi, 2006).*

Bu test ile vatandaşlığa başvuranlardan içeriksel olarak başarılı ekonomik ve sosyal uyumunun yanı sıra, tamamlanmış kültürel ve kimliksel uyum da beklenmektedir (Beger 2000: 96). Vicdanların sınanmasının sınavın başarılmasındaki ön koşul olarak görüldüğü bu tür uygulamaların toplumların ötekileştirilmesi olarak değerlendirilmesi gerekir. Anayasanın da ihlal edilerek, bir toplumun bütünsel olarak yargılandığı unsurları içinde barındıran ve bilimsel ölçütlerle çelişen bu uygulamaların aslında vicdanlarda tekrar sorgulanması gerekir.

3.4. Kültürlerarasılıkta Paralel Toplum Tazının ve Gettolaşmanın Meşruluğu (Legality of the Parallel Society Manner and Being Ghetto)

İlk kez sosyolog Wilhelm Heitmeyer tarafından 1996 yılında ortaya atılan ve siyasal bir söylem olan *Paralel Toplum* kavramı, bir azınlığın yasal olarak onaylanmayan toplumsal organizasyonu olarak tanımlanmaktadır (Wikipedia, 2006). Semler, (2004) bu kavramı tanımlarken; "Çok güzel ve doğal bir çağrışımı var, sosyal gerçeklerin bir parçası ve insan davranışlarını etkilemektedir. Tehlikesi burada yatmaktadır" ifadesini kullanmaktadır. Bu tür söylemlere farklı kaynaklardan da ulaşmak mümkündür: "Paralel toplum yeni bir kelime. Umut taşıyan içeriği ile ilk etapta çağrışımı çok güzel, ancak paralellik sınırsızlıkla kesişmekte ve çelişmekte. Bu açıdan bir ilişkiye dayandırılmak zorundadır." (Logon, 2006).

Bu tanımlamalardan hareketle paralel toplum kavramını kısaca; bir toplumun yaşamını kendi coğrafyasından uzak ve farklı bir ortamda kendi orijinine dayalı olarak devam ettirebilme çabası şeklinde açıklamak mümkündür. Ancak, yeni rollerin kazanımını, yeni normların uluslararasılaşmasını, kazanımlar üzerindeki bireysel uyumun yeni ruhsal formunu hedefleyen ve uyumu bireyin davranış biçimini ve eğilimlerini sistemin bir parçası olarak belli bir kültür standardı düzeyinde içselleştirmesi" (Koddenberg, 1989:20-22) şeklinde tanımlayan akültürasyon kavramı da önem arz etmektedir. Ancak, farklı kültürlerin farklı coğrafyalarda karşılaşmasının ve birlikte yaşamasının kaçınılmaz olduğu bir dünyada, ötekilere, paralel toplum olunamayacağı düşüncesinin dayatılması olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu noktada paralel yaşamın meşruluğunun siyasal bir tartışma konusu olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

İnsanın gurbette kendinden olanlara yakınlık duyması son derece doğaldır. ABD'ye göç eden Almanların kurduğu 'Germantown' neredeyse kültür abidesi sayılmaktadır. ABD de başta olmak üzere özellikle Avrupa'nın birçok ülkesinde de aynı tür yaşam tarzlarına rastlamak mümkündür. Belçika ve Fransa'da Faslılar, İngiltere'de Pakistanlılar ve Almanya'da Türkler gibi... Ancak, Avrupa ülkelerinin gündeminde son yıllarda oldukça geniş yer işgal etmeye başlayan töre cinayetleri ve okullarda şiddet olayları ile paralel toplumlara dair tartışmalar özellikle Almanya'da hız kazanmaya başlamıştır. Fakat paralel toplumların oluşmasında Türk göçmenlerinin çoğunluk toplumu ile bir arada yaşamasından hareketle, etnik gettolaşmaya gidildiği iddiasından söz edilemez. Araştırmalar da bunu doğrulamaktadır. Buna göre, 18-29 yaş arası genç Türk göçmenlerin %90'ından daha fazlası Almanlarla ilişki içindedir. Türk göçmenlerin içine dönük paralel bir toplum halinde yaşamadığını, paralel toplumun bir diğer göstergesi olan ikamet veya bölgesel yerleşiklik ispat etmektedir. Araştırma sonuçları, Türk göçmenlerin %56'sının Almanların daha yoğun yaşadığı semtlerde oturduklarını ortaya çıkarmıştır (Şen, 2006:122-124).

Vassaf, dini olguları göçmenlerin kişiliklerinin pozitif kimlik kaynağı olarak görmektedir: "Baskının hiddeti ve insanın ikinci sınıf olarak konumlandırılması, dine yönelimi sağlamaktadır. Ve din, birçok davranış normlarının ve geleneklerinin kaynağıdır. Söz konusu durumun bu noktada bir paradoksalılık arz ettiğini söylemek mümkün görünmektedir. Alman toplumuna entegre olmuş, uyumu başarmış, ancak aile bireyleri ile barışık olamayan ve çatışan bir jenerasyon! Bu durumda "iki kültür arasında bocalayan" bir Türk jenerasyonundan söz edilebilir (Yağbasan, 1996:82). Aslında paralel toplum ve gettolaşma üzerine yapılan tartışmaların temelinde entegrasyon probleminin yattığını söylemek mümkündür. Başarılı bir entegrasyonun ne ifade ettiği konusunda henüz bir uzlaşıya varılmış olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Ancak "uyumun temel iki boyutu vardır; biri beraber

yaşam, diğeri ise fırsat eşitliğidir. Kesin olan, dâhil olunan toplumun kaynakları ve süreçleri üzerinde eşit söz sahibi olunmaksızın ve kültürel çoğulculuğa saygı gösterilmeksizin uyumun sağlanamayacağıdır" (Şen, 2006:121). Diğer taraftan baskın kültürlerin entegrasyon kavramının masumiyetine gizlenerek diğer kültürlerle kendi norm ve değerlerini açık ya da gizli bir şekilde veya zorla aktarmasını, tekdüze bir dünyanın tasarlanması yönündeki çabalar olarak değerlendirmek mümkündür. Kültürel farklılıkların ortadan kaldırılması yerine farklılıklardan farklılıklar yaratılmak üzere faydalanılma yoluna gidilmesi yenedünya düzeninin de bir gereği olarak düşünülmesi gerekir.

Kültür, ancak insanların düşünme, hissetme ve davranış tarzlarındaki açık farklılıklar sayesinde algılanabilen bir olgudur (Gillart ve ark. 2000). "Batı Avrupa tek toplum, tek kültür veya tek etniteden oluşmamaktadır. Bütün modern milletler kültürel melezliğe sahiptir" (Hall, 1994:207). Bu açıdan tek bir Avrupalı kültür anlayışının dayatılmasının pek sağlıklı olamayacağından söz edilebilir. Avrupa'nın çok kültürlü bir coğrafya olarak tanımlanması uyum sorununun yeniden tanımlanmasını ve şekillendirilmesini de zorunlu kılmaktadır. Çok kültürlülük modeli Avrupa'nın bir çok ülkesinde (Almanya, Belçika vs.) bir entegrasyon modeli olarak uygulanırken, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler "asimilasyon" modeli ile süreci işletmeye çalışmışlardır. Kimlik tanımlamasında "Millet" yerine "Din" olgusunun daha ön plana çıktığı gözlemlenirken, yeni süreçte Avrupa'ya entegre olmuş "Avrupalı İslam" kavramı daha cazip hale gelmeye başlamıştır. Burada "Müslüman Alman", "Müslüman Fransız" gibi tanımlamaların çözüm gibi görünüyor olması yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir (NTV-2007). Bu bağlamdan hareket edildiğinde en önemli sorun, kültürlerin birbirlerini tam ve doğru olarak anlayabilecekleri iletişim etkinliğini gerçekleştirilmeleridir. Çatışan veya uzlaşmayan tarafların rehabilite ettiği bir kültürlerarası iletişim işlevselliği, sürece önemli katkılar sağlayabilecektir. Eğer paralel toplum ve gettolaşmadan kast edilen teolojik yaşam ve gruplaşmalar ise " ... şu da kesindir ki; Avrupa'da yaşayan Müslümanlar arasında dinsel bir hareketlilik vardır ve bu hareketin yönü, kökten dinci İslam'a doğru değildir (Şen, 2006:128).

3.5. Kültürlerarasılıkta Almanya'daki Türk toplumu

(The Turkish Society in Germany at the Interculturality)

Türk vatandaşlarının Avrupa'ya (özellikle Almanya) göçü yaklaşık olarak 50 yıllık bir süreci kapsamaktadır. Ancak Almanya'nın hala bir göçmen ülkesi olup olmadığı yönünde uzun yıllardan beridir süre gelen bir tartışma vardır. Örneğin; Friedrich Ebert Stiftung (F.E.Vakfı) Almanya'nın bir göçmen ülkesi olmadığına sürekli vurgu yapmaktadır (1991:13-14). Türkiye nüfusunun yaklaşık %8'nin ülke dışında yaşadığı tüm dünyadaki Türklerin en kalabalık grubu Federal Almanya'da yaşamaktadır. Almanya'da yaşayan 2,7 milyon Türk kökenli göçmen, sayıları açısından Avrupa Birliği dışından gelen en büyük göçmen grubunu oluşturmaktadır. Almanya'da yaşayan Türkler ile ilgili Şen'in (2006: 121) araştırması ile ortaya çıkan verileri şu şekilde özetlemek mümkündür: "T.C. Vatandaşlarının Toplam Sayısı 1.760.000, Alman Vatandaşlığını Kazanmış Türkler 930.000, Toplam Türk Kökenli Nüfus 2.690.000, Toplam Yabancı Nüfus 8.800.000, Türklerin Toplam Yabancı Nüfus İçindeki Oranı (%) 31,0, Türklerin Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%) 3,0, Toplam Türk Kökenli Hane 690.000, Ortalama Hane Büyüklüğü 3,9".

Türkiye'ye mekânsal uzaklığı kısaltan teknolojik ilerleme ve özellikle telekomünikasyon alanındaki gelişmeler özellikle Almanya'daki Türklerle, göçün ilk zamanlarında gecikmeli olarak ulaşan

Türkiye gündemini eş zamanlı olarak takip etme imkânını sağlamıştır. Bugün Almanya'da yayımlanan 9 Türkçe günlük gazetenin yanı sıra, kablo ve uydu antenleri aracılığıyla çok sayıda televizyon kanalı, Almanya'daki Türklere Türkiye gündemini takip etme olanağı sunmaktadır (Şen, 2007:121). Rödiğ'in (1988:94-95) Almanya'daki Türk çocuklarına yönelik olarak getirdiği "... Çocuklar iki değer sistemini bir arada yaşamaktadırlar ve Alman sistemini benimsemektedirler" tespiti yeni jenerasyonun uyum probleminin olmadığı şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca Alman-Türk evliliklerindeki gelişim 90'lı yılların ilk yarısında genişleyerek konumunu muhafaza etmiştir (Starssburger, 2000:29). Almanya'daki Türkler hakkında Sargut'un şu tespitleri de önem arz etmektedir. "Almanya'da okuyan bir toplum var, aynı durum Türkiye içinde geçerli, ancak bu okuyan kesim bile hemen hemen birbirlerini tam olarak tanımamaktadır. Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin bir kültürel anlayışlarının olduğu gerçekten öncelikle çok sınırlı bir Alman okuyucu kitlesi tarafından bilinmekteydi. Bunların birçoğu Türklere uygulanan diskriminasyonu (ayrımcılığı) kabul etmemektedirler" (1992:144-145). Sonuç olarak; Türkler kendileri ile ilgili hangi mesajlarını vereceklerini tam olarak belirleyememiş, mesajlarını doğru yapılandıramamış ya da bu mesajları Avrupa uluslarının çözebileceği şekilde kodlayamamış olabilir. Aynı şekilde Avrupa ulusları da bu mesajları önyargılarının ya da politik duruşlarının etkisinde kalarak algılayıp yorumlamış, dolayısıyla nesnellikten uzaklaşmış olabilirler. Ancak sorunun aşılamayacak boyutta olduğunu söylemek yanlış olur. Sorunun giderilmesi bu yönde yapılacak çabaların arttırılmasına bağlıdır.

4. ARAŞTIRMA (RESEARCH)

4.1. Problem Durumu (Problem Situation)

Küreselleşen dünyamızda kültürlerin tanışıklığı ile birlikte çeşitli sorunların yaşandığı, iletişim kodlarının açılmasında ve anlaşılmasında farklı kültürlerden kaynaklanan iletişim kazalarının yaşandığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra kültürlerarası diyalogun önündeki en önemli engellerden birinin de nesnel olmayan ve önyargılarla oluşan iletişimsel ortamın olduğu söylenebilir. Almanya'da yerleşik olarak yaşamakta olan Türkler zaman zaman bu sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Almanya'daki Türk toplumunun uyum engelini aşamadığına yönelik ön yargıların temelinde ise genel olarak paralel yaşam tarzı içerisinde yaşanıyor olunmasında ve kültürel gettolar oluşturmasında yattığı söylenebilir. Özellikle medya tarafından Alman toplumuna sorunu gibi gösterilen Türklerin, birçok ırkçı saldırıların hedefi olabildiği görülmektedir. Bu noktada temel sorunun, kültürlerarası iletişim sürecinin işletilmemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

4.2. Amaç (Objective)

Küreselleşmenin yeni kültürlerin tanınmasına öncülük ettiği söylenebilir. Ancak bu tanışıklığa hazırlıksız yakalanan dünya toplumlarında bazı ön yargıların oluştuğu gözlemlenebilmektedir. Almanya'daki Türk toplumu hakkında da bu tür önyargıların oluştuğu söylenebilir. Suçlamalara neden olarak ise paralel toplum tarzı içerisinde yaşamlarını sürdürmeleri, kültürel gettolar oluşturmaları ve buna bağlı olarak uyum sorunu yaşamaları gösterilmektedir. Tek yönlü tespit ve görüşlerin toplumlararası olumsuz imgelerin ortaya çıkmasına aracılık edebilmektedir. Yapılan bilimsel çalışmalarda Almanya'daki Türk toplumunun görüşlerine yeterince yer verilmediği gözlemlenmektedir. Zira literatür taramalarında, Almanya'daki Türk toplumunun düşüncelerini yansıtan çalışma ve araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bir anket çalışması ile desteklenen çalışmanın

amacı; uyum sorununu aşamadıkları türünden suçlamaların hedefi olan Almanya'daki Türklerin görüşlerini bilimsel ölçütlerle ortaya koymaktır.

4.3. Önem (Importance)

Kültürlerarası iletişim ve diyalogun merkezine konumlandırılan ve kısmen sorun olarak görülen Almanya'daki Türkler ve Türk toplumunun yaşam tarzının problemlerle ne kadar ilintili olduğu açık uçlu bir sorudur. Aslında kültürlerarası iletişim ve diyalogda bir köprü görev üstlenmeleri beklenen Almanya'daki Türk toplumunun bu sorunların nedeni ve kaynağı olarak görülmesi manidardır. Bu noktada bir kabullenilme ve içselleştirilme hipotezinden hareket edilebilir. Temel sorunun karşılıklı önyargılardan kaynaklandığı varsayıldığında, sorunun giderilmesine bu tür çalışmaların katkı sağlayacağı düşünülebilir. Bu araştırma taraflardan biri olan Almanya'daki Türk toplumunun konu ile ilgili görüşlerini yansıtması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca uyum sorunun varlığının veya yokluğunun ortaya konulması, kültürlerarası iletişim ve diyalog boyutlarının belirlenmesi açısından da bu araştırma önem taşımaktadır. Diğer önemli olan bir konu ise, kültürlerarası iletişim sürecinin işlevselliğine katkı sağlayabilmesi olasılığıdır.

4.4. Araştırmanın Hipotezleri (Hypotheses of the Study)

Avrupa'da yaşayan Türklerin kültürlerarası iletişim ve diyaloga ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak yapılan bu araştırmanın **temel hipotezi**; "kültürlerarası iletişim ve diyalogun Almanya özelinde işlevsel olmadığı" şeklindedir. Araştırmanın **alt hipotezlerinde** ise; deneklerin (1) kendilerini Türk ulusuna daha yakın buldukları, (2) Almanya'yı bir vatan olarak görmedikleri, (3) Alman toplumu ile uyum içerisinde yaşamadıkları, (4) Almaların Türkler hakkındaki yargılarının olumsuz olduğu, (5) Alman hükümetlerinin yabancıların vatandaş olmasına yönelik uygulamalarının olumsuz olduğu, (6) Batılı ülkelerin doğulu yabancıları potansiyel suçlu olarak gördükleri, (7) Almanya'da kendilerine ayrımcılık yapıldığı, (8) Alman toplumunu iyi tanımadıkları, (9) Almanların Türk toplumunu yeterince tanımadıkları, (10) Yabancıların kültürlerini yaşayabilmelerin uyuma engel oluşturmadığı, (11) Almanya'da kültürlerini rahatlıkla yaşayamadıkları, (12) farklı kültürlerin Avrupa'da (Almanya'da) bir arada yaşayamayacakları, (13) farklı kültürlerin Türkiye'de bir arada yaşayabilecekleri, (14) kültürlerarası uyum ve diyalogda Alman toplumunun daha isteksiz olduğu, (15) kültürlerarası uyum ve diyalogun radikal unsurlar tarafından daha fazla engellenmeye çalışıldığı, (16) kültürlerarası olumsuzlukların medya tarafından objektif verilmediği, (17) kültürlerarası iletişim ve diyalogun sağlanmasının sağlıklı dünya düzeni için gerekli görüldüğü denencelerinden hareket edilmiştir.

5. YÖNTEM (METHOD)

5.1. Araştırma Modeli (Research Model)

Bu çalışmada, **Survey** modeli uygulanmış ve **anket** tekniğine başvurulmuştur (Kaptan, 1993:150). Anketin öngörülen koşullar çerçevesinde (75 bin kişi ile 1 milyon nüfuslu yerleşim yerleri için öngörülen) en az 384 kişiye uygulanması öngörülmüş ve bu mevcuda uyularak 420 deneğe uygulanmıştır (Krejcie and Morgan, 1970:607-610). Anket uygulaması için **Random** (gelişigüzel) modeli uygun bulunmuş ve tabakalama yöntemi gereğince katılımcılar anketin uygulanışı sırasında (her beş kişiden biri şeklinde) rastgele seçilmiştir (Kaptan, 1993:120-122). Bu model bilimsel, ancak istatistiksel olarak verimli ve etkin bir teknik olamamakla birlikte (Geray, 2004:96), zaman ve bütçe açısından bu çalışma için en uygun yöntem olarak belirlenmiştir.

Yönteminin geribildirim (feedback) özelliği taşıması, nesnel bulgulara ulaşılması açısından önem arz etmektedir.

5.2. Evren ve örneklem (Universe and Sampling)

Evren: Kültürlerarası iletişim ve diyaloga ilişkin Almanya'da yaşayan Türklerin görüşlerinin tespit edilmesine yönelik olarak Türklerin yoğun olarak yaşadıkları München, Stuttgart, Duisburg, Kassel, Hamburg ve Berlin şehirleri araştırmancının evrenini oluşturmuştur. **Örneklem:** Araştırmancının örnekleme ise anket uygulamasına dâhil edilen deneklerden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde, katmanlaşmış gelişigüzel örneklem yerine basit gelişigüzel örneklemin tercih edilmesinin nedeni alt kümeler arasında bir çözümlenmeye gerek duyulmamasıdır (Geray, 2004:96). Zira burada temel amaç, salt Türk toplumunun düşüncesinin ölçülmesidir.

Araştırma sonucunda katılımcılar arasında kadın-erkek oranının dengesizliği ortaya çıkabilir. Bu durum nispi temsil açısından sorunlu olarak görülebilir. Ancak örneklem seçiminde random (şans-kura)yöntemi uygulandığından ayrıca bir düzenlemeye gidilmemiştir.

5.3. Sınırlılıklar (Restrains)

Bu araştırmada, anketin seçilen örneklem grubu içerisinde 18 yaş ve üstü deneklere uygulanması, deneklerin en az bir yıldır Almanya'da yaşıyor olmaları, okuryazar olmaları ve araştırmancının sadece Almanya'nın München, Stuttgart, Duisburg, Kassel, Hamburg ve Berlin şehir merkezleri ile sınırlı tutulması araştırmancının sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

5.4. Anket Uygulaması ve Verilerin Toplanması

(Application of the Inquiry and Collection of the Data)

Anket, 01.01.2007/31.01.2007 tarihleri arasında Almanya'nın München, Stuttgart, Duisburg, Kassel, Hamburg ve Berlin şehirlerinde Türklerin yoğun olarak buldukları Bahnhof'larda (tren garları), Türk alışveriş merkezleri ve Türk kahvelerinde anket sayısı eşit şekilde altıya bölünerek 70 (6X70 =420) kişiye uygulanmıştır. Seçilen örneklem gruplarına, çalışmanın temsil niteliğini arttırması ve farklı statü düzeyini temsil etmesi açısından kota yöntemi uygulanarak sorular yöneltilmiştir. Araştırmancının amacına yönelik olarak, adı geçen şehirlerde anket uygulaması sırasında hazır bulunanlara (sırasıyla her beş kişiden birine) anketler verilerek katılımcı olmaları istenmiş ve deneklerin doldurdukları anketler anında toplanmıştır. Yüz yüze görüşme tekniğiyle daha sağlıklı veriler elde edileceğinden, soruların net anlaşılmasını sağlamak amacıyla gerekli görülen yerlerde deneklere herhangi bir yönlendirme olmaksızın sondajlama yapılmıştır. Katılımcıların, anketi objektif ve kuşkudan uzak bir şekilde cevaplamalarını sağlamak için isim belirtmemeleri özellikle istenmiştir.

5.5. Verilerin Analiz Yöntemi (Analyze-Method of the Data)

Araştırma, Basit Rasgele Örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan 420 denek üzerinde yapılmıştır. Bu yöntemle ulaşılan deneklere anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve sorulara verilen cevaplar SPSS 15.05 versiyonu kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Hataların engellenebilmesi ve soruların anlaşılabilirliğinin test edilmesi amacıyla anket, öncelikle 20 kişilik bir denek grubuna uygulanarak ön test yapılmış ve tespit edilen hatalar düzeltilerek genele uygulanmıştır. Elde edilen verilerin yüzdeleri, ilgili soruya verilen yanıtların kendi içerisindeki yüzdelerle dilimleri ile hesaplanmış, yanıt vermeyenler de yüzdelerle dilimin içerisinde tutulmuştur. Diğer taraftan bu çalışma

için Türk toplumu tek değişkendir. Cinsiyet, yaş ve eğitim gibi değişkenlerin genel değerlendirmeye katkı sağlamayacağı düşünüldüğünden ayrıca değişkenler arası analiz yapmaya katkı sağlayan kay kare (X^2) testine gerek duyulmamıştır.

6. BULGULARIN ANALİZİ (ANALYSIS OF THE FINDINGS)

6.1. Anket Sonuçları ve Değerlendirilmesi (Results of the Inquiry and Evaluation)

Tablo 1. Ankete katılan deneklerin demografik özellikleri
(Table 1. Demographic features of the subjects joining the inquiry)

	a		b		c		d		e		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Cinsiyeti	302	71.9	118	28.1							420	100.0
Yaşı	61	14.5	129	30.7	183	43.6	33	7.9	12	2.9	420	100.0
Eğitimi	9	2.1	57	13.6	137	32.6	177	42.1	40	9.5	420	100.0
İşi	51	12.1	228	54.3	117	27.9	24	5.7			420	100.0
Tabiiyeti	93	22.1	323	76.9	4	1.0					420	100.0

Cinsiyeti: a-Erkek / b-Kadın
Yaşı: a-18-25 arası / b-26-35 arası / c-36-50 arası / d-51-65 arası / e-66
Eğitim düzeyi: a-Okuryazar / b-İlkokul / c-Ortaokul/ d-Lise/ e-Üniversite
İşi: a-Kendi işi / b-İşçi (Memur) / c- İşsiz (öğrenci-ev hanımı) / d-Emekli
Tabiiyeti: a-Türk uyruklu Alman vatandaşı / b-Türk vatandaşı / c-cevapsız

Tablo 1'de ankete katılan deneklerin demografik özelliklerine ait bulgular yer almaktadır. Elde edilen verilere göre; ankete katılan deneklerin %71,9'u (302 kişi) erkek, %28,1'i ise (118 kişi) kadındır. Deneklerin %14,5'i (61 kişi) 18-25 yaş aralığında, %30,7'i (129 kişi) 26-35, %43,6'ı (183 kişi) 36-50, %7,9'u (33 kişi) 51-65 ve %2,9'u ise (12 kişi) 66 ve üstü yaş aralığındadır. Deneklerin %2,1'i (9 kişi) okuryazar, %13,6'ı (57 kişi) ilkökul, %32,6'sı (137 kişi) ortaokul, %42,1'i (177 kişi) lise ve % 9,5'i (40 kişi) üniversite mezunudur. Deneklerin %12,1'i (51 kişi) kendi işinde çalışmakta, %54,3'ü (228 kişi) işçi veya memur, %27,9'u (117 kişi) geliri olmayan veya düşük olanlar (işsiz, öğrenci veya ev hanımı ve %5,7'si ise (24 kişi) emeklidir. Deneklerin % 22,1 (93 kişi) Türk uyruklu Alman vatandaşı ve %76,9'u (323 kişi) Türk vatandaşıdır. Deneklerin %1,0'ı (4 kişi) bu soruyu yanıtlamamışlardır.

Tablo 2. Deneklerin kaç yıl Almanya'da yaşadıklarına ilişkin veriler
(Table 2. The data about the lifetime of the subjects in Germany)

	Frekans	%
1-5 yıl arası	12	2.9
6-15 yıl arası	92	21.9
16-30 yıl arası	215	51.2
31 yıl ve üzeri	24	5.7
Almanya'da doğanlar	77	18.3
Toplam	420	100.0

Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere ulaşılan deneklerin yarısından fazlası (%51,2) 16 ile 30 yıldan beridir Almanya'da yaşadıklarını ifade ederlerken, 6 ile 15 yıl arasında bu ülkede yaşadıklarını söyleyenlerin oranı %21,9 dur. Almanya'da doğanların oranı ise %18,3'tür. Ulaşılan deneklerin Almanya'da kalış süreleri dikkate alındığında kültürlerarası iletişim ve diyalog hakkında fikir edinilebilecek bir zaman dilimi olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Deneklerin kendilerini hangi ulusa daha yakın bulduklarına ilişkin görüşleri
(Table 3. The opinions of the subjects about what nation they feel themselves close to)

	Frekans	%
Alman	4	1.0
Türk	352	83.8
Her ikisi	59	14.0
Hiçbiri	1	0.2
Diğer	4	1.0
Toplam	420	100.0

Tablo 3'te deneklerin kendilerini hangi topluma daha yakın hissettiklerine ilişkin veriler yer almaktadır. Buna göre deneklerin %83,8'i (352 kişi) kendilerini Türk toplumuna daha yakın hissettiklerini ifade ederlerken, "her iki toplum" seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %14,0'dır (59). Tablo 3'teki verilerle karşılaştırıldığında her "iki toplum" seçeneğini işaretleyenlerin oranının arttığı görülmektedir. Bu verilere göre Almanya'da yaşayan Türklerin kendilerini "Türk" olarak tanımladıkları ve Türk toplumuna yakın hissettikleri, ancak az bir oranın ise kendilerini Alman toplumuna da yakın hissettikleri söylenebilir.

Tablo 4. Deneklerin Almanya'yı bir vatan olarak görüp görmediklerine ilişkin görüşleri
(Table 4. The opinions of the subjects on whether they accept Germany as their country or not)

	Frekans	%
Evet	76	18.1
Kısmen	149	35.5
Hayır	185	44.0
Fikrim yok	8	1.9
Cevapsız	2	0.5
Toplam	420	100.0

Türk vatandaşları 40 yılı aşkın bir süredir Avrupa'da yaşamaktadırlar. Yarım asra yaklaşan bu zaman diliminin misafir olarak bulunan Avrupa ülkelerinin bir vatan olarak görülmesi için yeterli olabileceği düşünülebilir. Bu bağlamda Almanya'nın bir vatan olarak değerlendirilip değerlendirilmediğinin ortaya konulmasına yönelik soruya deneklerin %18,1'i evet yanıtını vermişlerdir. Buna karşın Almanya'yı bir vatan olarak görmüyorum diyenlerin oranı ise %44,0'dır. Bu bulgular ışığında Almanya'da yaşayan Türklerin bu ülkeyi genel anlamda vatan olarak görmediklerini söylemek mümkündür.

Tablo 5. Deneklerin Almanlarla ile uyum içerisinde yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin görüşleri
(Table 5. The opinions of the subjects on whether they live with Germans in an harmony or not)

	Frekans	%
Evet	142	33.8
Kısmen	168	40.0
Hayır	94	22.4
Fikir belirtmeyenler	16	3.8
Toplam	420	100.0

Almanya'da yaşayan Türklerin Alman toplumu ile uyum içerisinde olmadıkları ve bir uyum sorunu yaşadıkları Alman kamuoyu tarafından sürekli gündeme taşınmaktadır. Ancak Türklerin uyum hakkındaki kendi

düşünceleri bilinmemektedir. Buna ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir. Buna göre; deneklerin %33,8'i Alman toplumu ile uyum içerisinde yaşadıklarını düşünürlerken, sadece %22,4'ü bu anlamda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. "Kısmen" sorun yaşadıklarını söyleyenlerin oranı ise %40,0'dır. "Kısmen" ve "Evet" yanıtları birlikte düşünüldüğünde Türklerin Alman toplumuyla uyum içerisinde oldukları ve Türkler açısından bir sorunun yaşanmadığı söylenebilir.

Tablo 6. Almanların Türkler hakkındaki yargılarına ilişkin görüşleri
(Table 6. The opinions of the subjects on the Germans' judgements
about the Turks)

	Frekans	%
Olumlu/Önyargısız	45	10.7
Olumsuz/Önyargılı	322	76.7
Fikir belirtmeyenler	53	12.6
Toplam	420	100.0

Almanların Türkler hakkındaki düşüncelerinin Almanya'da yaşayan Türkler tarafından nasıl algılandığına yönelik yöneltilen soruya deneklerin verdikleri yanıtlar Tablo 6'da yer almaktadır. Buna göre; Almanya'da yaşayan Türkler, Alman vatandaşlarının kendileri hakkındaki düşüncelerini "Olumsuz" ve "Önyargılı" olarak (%76,7) değerlendirmektedirler. Bir önceki tablo ve bu tablodaki veriler birlikte irdelendiğinde, ulaşılan sonuçlar itibariyle Almanya'da yaşayan Türklerin perspektifinden; her iki toplum arasında bir iletişim ve diyalog eksikliğinin olduğu sonucuna ulaşılabileceği söylenebilir.

Tablo 7. Alman hükümetlerinin yabancıların vatandaş olmasına yönelik uygulamalarının (vicdan testi vs) nasıl karşılandığına ilişkin deneklerin görüşleri

(Table 7. The opinions of the subjects about how the German Governments' applications (conscience test etc.) on the foreigners' being German citizen are judged)

	Frekans	%
Olumlu	50	11.9
Olumsuz	322	74.5
Fikir belirtmeyenler	53	13.6
Toplam	420	100.0

Yabancıların Alman vatandaşı olmalarına olanak tanıyan uygulamalardan yararlanmak isteyen Türklere onur kırıcı bazı testler uygulanmaktadır. Uygulamanın nasıl karşılandığına yönelik olarak sorulan soruya deneklerin verdikleri yanıtlar Tablo 7'de yer almaktadır. Buna göre; deneklerin %74,5'i uygulamayı "olumsuz" olarak nitelerken, sadece %11,9'u "olumlu" şeklinde değerlendirmişlerdir. Elde edilen veriler ışığında söz konusu bu tür uygulamaların Almanya'da yaşayan Türkler tarafından olumsuz değerlendirilmesi kültürlerarası diyalogun önündeki engellerden biri olarak değerlendirilebilir.

Tablo 8. Batılı ülkelerin doğu kökenli insanları potansiyel suçlu olarak görüp görmediklerine ilişkin deneklerin görüşlerinin dağılımı
(Table 8. The distribution of the subjects' opinions on whether the western countries see the easterners as the potential guiltyies or not)

	Frekans	%
Evet	158	37.6
Kısmen	111	26.4
Hayır	99	23.6
Fikir belirtmeyenler	52	12.4
Toplam	420	100.0

Avrupa'nın birçok ülkesinde özellikle Afrika ve Asya kökenli insanlar yerleşik olarak yaşamaktadırlar. Ancak hızla aratan yabancı nüfusu ve 11 Eylül saldırıları gibi olaylar yerli halkın ve hükümetlerin dikkatlerini bu insanların üzerlerine yönelmesine neden olmuştur. Sorunun Almanya'da yaşayan Türkler tarafından nasıl algılandığını tespit etmeye yönelik olarak geliştirilen soruya deneklerin verdikleri yanıtlar Tablo 8'de yer almaktadır. Verilerden anlaşılacağı üzere; ankete katılanların %37,6'sı kendilerinin potansiyel suçlu olarak görüldüğünü, %26,4'ü ise kısmen potansiyel suçlu konumuna sokulduğunu ifade etmişlerdir. Türklerin yaşadıkları deneyimlerden hareket edilerek elde edilen bulgulardan manidar sonuçlara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda; Almanya'da yaşayan yabancıların potansiyel suçlu olarak görüldüğünü söylemek mümkün görünmektedir.

Tablo 9. Almanya'da Türklere ayrımcılık yapılıp yapılmadığına ilişkin denek görüşleri
(Table 9. The opinions of the subjects on whether separation is applied to Turks or not)

	Frekans	%
Evet	252	60.0
Kısmen	118	28.1
Hayır	43	10.2
Fikir belirtmeyenler	7	1.7
Toplam	420	100.0

Almanya'daki ayrımcılıkla karşılaşmış karşılaşmadığına ilişkin Türklerin görüşleri Tablo 9'da verilmiştir. Anket uygulaması sonucunda deneklerin büyük bir oranı Almanya'da ayrımcılıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. "Kısmen" yanıtı ile bu oran %90'lara ulaşmaktadır. Bu sonuçlar kültürlerarası diyalog bağlamında önemli sorunların yaşandığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 10. Deneklerin Alman toplumunu iyi tanıyıp tanımadıklarına ilişkin bulgular
(Table 10. Findings on whether the subjects know the German society well or not)

	Frekans	%
Evet, tanıyorum	186	44.3
Kısmen, tanıyorum	141	36.6
Hayır, tanımıyorum	83	19.7
Fikir belirtmeyenler	10	2.4
Toplam	420	100.0

Kültürlerarası iletişim ve diyalog sürecinde tarafların biri birlerini yeteri kadar tanımaları önem arz etmektedir. Tablo 10'da Almanya'da yaşayan Türklerin Alman toplumunu ne kadar tanıyıp tanımadıklarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Verilerden hareketle

Almanya'da yaşayan Türklerin yarıya yakınının Almanlarla iletişim ve diyalog içerisinde oldukları ve Alman toplumunu iyi tanıdıkları sonucuna ulaşılabilmektedir. "Kısmen" yanıtı ile birlikte düşünüldüğünde oran %80'lere ulaşmaktadır.

Tablo 11. Almanların Türk toplumunu yeterince tanıyıp tanımadıklarına ilişkin bulgular

(Table 11. Findings on whether the Germans know the Turkish society enough or not)

	Frekans	%
Evet, tanıyorlar	31	7.4
Kısmen, tanıyorlar	116	27.6
Hayır, tanımıyorlar	256	61.0
Fikir belirtmeyenler	17	4.0
Toplam	420	100.0

Alman toplumunun Türkleri yeteri kadar tanıyıp tanımadıklarının Almanya'da yaşayan Türkler tarafından algılanışına dair bulgular tablo 11'de verilmektedir. Buna göre denekler Almanların kendilerini yeterince tanımadıklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 12. Yabancıların Almanya'da kültürlerini yaşayabilmelerinin uyum için engel oluşturup oluşturmadığına ilişkin görüşlerin dağılımı

(Table 12. The distribution of the subjects' opinions on whether the foreigners' living according to their cultures in Germany is a problem for harmony or not)

	Frekans	%
Evet	74	17.6
Kısmen	120	28.6
Hayır	196	46.7
Fikir belirtmeyenler	30	7.1
Toplam	420	100.0

Paralel yaşam, gelinen ülkenin yaşam tarzının göç edilen ülkede sürdürülmesi anlamı taşımaktadır. Ancak Alman kamuoyu tarafından paralel yaşam tarzının ve kültürel gettolar oluşturmanın entegrasyonun önündeki önemli engellerden bir olduğu düşünülmektedir. Tablo 12'de Almanya'daki yabancıların kültürlerine göre bir yaşam biçimi içerisinde olmalarının uyum açısından engele oluşturup oluşturmayacağına ilişkin bulguları içermektedir. Buna göre deneklerin yarıya yakınının Almanya'da kültürlerini yaşayabilmelerinin uyum için bir engel oluşturmayacağı düşüncesinde oldukları görülmektedir.

Tablo 13. Almanya'da kültürlerin rahatlıkla yaşanıp yaşanmayacağına ilişkin bulgular

(Table 13. Findings on whether the cultures can be lived in comfortably or not)

	Frekans	%
Evet	121	28.8
Kısmen	188	44.8
Hayır	105	25.0
Fikir belirtmeyenler	6	1.4
Toplam	420	100.0

Hangi coğrafyada olunursa olunsun toplumların kültürlerine göre yaşamalarının insan hakları bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Paralel yaşam tarzının meşruluğu bir tarafa, "kısmen" seçeneği ile

birlikte değerlendirildiğinde deneklerin yarısından fazlası Türklerin Almanya'da kültürlerini rahatlıkla yaşayamadıklarını düşünmektedirler.

Tablo 14. Farklı kültürlerin Avrupa'da (Almanya'da) bir arada yaşayıp yaşayamayacaklarına ilişkin bulgular

(Table 14. Findings on whether the various cultures can be lived together in Europa (Germany))

	Frekans	%
Evet	232	55.2
Kısmen	132	31.4
Hayır	43	10.2
Fikir belirtmeyenler	13	3.1
Toplam	420	100.0

Tablo 14'te farklı kültürlerin Avrupa'da (Almanya'da) bir arada yaşayıp yaşayamayacaklarına ilişkin deneklerin görüşlerini içermektedir. Buna göre; farklı kültürlerin Almanya'da bir arada rahatlıkla yaşayabilmelerinin mümkün olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak Tablo 14'te de; Türklerin Almanya'da kültürlerini yaşayamadıkları düşüncesine ulaşılmamasına, özellikle deneklerin yarısından fazlasının olumlu şekilde yanıtlaması dikkat çekicidir. Bu verilerden; "farklı kültürlerin Almanya'da bir arada yaşayabileceği, ancak Türkler ile yaşamının içselleştirilemediği sonucuna ulaşılabilmektedir.

Tablo 15. Kültürlerin Türkiye'de bir arada yaşayıp yaşayamayacaklarına ilişkin bulgular

(Table 15. Findings on whether the various cultures can be lived together in Turkey)

	Frekans	%
Evet	261	62.1
Kısmen	88	21.0
Hayır	53	12.6
Fikir belirtmeyenler	18	4.3
Toplam	420	100.0

Almanya'ya karşıt olarak bu ülkede yaşayan Türklerin Türkiye'de farklı kültürlerin bir arada yaşayıp yaşayamayacaklarına ilişkin görüşlerini içeren veriler Tablo 15'de yer almaktadır. Buna göre deneklerin önemli bir oranının farklı kültürlerin Türkiye'de bir arada yaşayabilecekleri yönündeki düşünceye sahip olduklarını söylemek mümkün görünmektedir.

Tablo 16. Kültürlerarası uyum/diyalog karşısında hangi toplumun daha isteksiz olduğuna ilişkin deneklerin görüşleri

(Table 16. The opinions of the subjects on which society is unvolunteer for the intercultural harmony/dialogue)

	Frekans	%
Türkler	35	8.3
Almanlar	205	48.8
Her iki toplum	98	23.3
Fikir belirtmeyenler	82	19.5
Toplam	420	100.0

Küreselleşen dünyada kültürlerarası uyum ve diyalogun gerçekleşmesi için önemli çabaların verildiği bilinmektedir. Bu çabaların toplum ölçeğindeki yansımalarının ülkeden ülkeye değişkenlik gösterebileceği düşünülebilir. Tablo 16 kültürlerarası uyum ve diyalog karşısında hangi toplumun daha isteksiz olduğuna ilişkin deneklerin

görüşlerini içermektedir. Bu bağlamda geliştirilen soruya deneklerin yarıya yakınının özellikle Alman toplumunun uyum ve diyalog karşısında isteksiz olduğu yönünde yanıtlar verdikleri görülmektedir.

Tablo 17. Kültürlerarası uyum ve diyalogun hangi unsurlarla engellenmeye çalışıldığına ilişkin görüşlerin dağılımı
(Table 17. The distribution of the subjects' opinions on which elements prevent the intercultural harmony/dialogue)

	Frekans	%
Aşırı tüm uçlar	177	42.1
Hükümetler	36	8.5
Medya	44	10.5
Karşılıklı toplumlar	25	6.0
Hepsi	68	16.2
Hiçbiri	70	16.7
Toplam	420	100.0

Kültürlerarası uyum ve diyalogun hangi unsurlarla daha fazla engellenmeye çalışıldığına ilişkin deneklerin görüşlerini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen sorudan elde edilen bulgular Tablo 17'de yer almaktadır. Buna göre deneklerin %42,1 sorunun varlık nedenini aşırı uçlara dayandırmaktadırlar. Medyanın ve hükümetlerin sorumluluğunu öne çıkaranların oranı da azımsanmayacak boyuttadır.

Tablo 18. Kültürlerarası olumlulukları ve olumsuzlukları hangi ülkenin medyasının daha objektif verdiğine ilişkin deneklerin görüşlerinin dağılımı

(Table 18. The distribution of the subjects' opinions on which media of the country give the intercultural positiveness and negativeness more objectively)

	Frekans	%
Türk medyası	102	24.3
Almanya medyası	70	16.7
Her iki ülke medyası	55	13.1
Hiç biri	153	36.4
Fikir belirtmeyenler	40	9.5
Toplam	420	100.0

Kültürlerarası olumlulukların ve olumsuzlukların hangi ülke medyası tarafından daha objektif olarak yansıtıldığına yönelik deneklerin görüşlerini içeren veriler Tablo 18'de yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre; deneklerin %36,4'ünün her iki ülke medyasının da olayları objektif olarak yansıtmadığı düşüncesinde oldukları görülmektedir. Bir karşılaştırılma yapıldığında ise Türk medyasının Alman medyasına göre daha nesnel davrandığını elde edilen bulgular doğrultusunda söylemek mümkündür.

Tablo 19. Kültürlerarası iletişim ve diyalog sağlanmasının sağlıklı bir dünya düzeni için gerekli olup olmadığına ilişkin deneklerin görüşlerinin dağılımı

(Table 19. The distribution of the subjects' opinions on whether the supply of the intercultural communication and dialogue are necessary for a healthy World-order or not)

	Frekans	%
Evet	322	76.7
Kısmen	50	11.8
Hayır	25	6.0
Fikir belirtmeyenler	23	5.5
Toplam	420	100.0

Küreselleşen bir dünya düzeninde sağlıklı iletişim ve diyalogun sağlanması, oryantalist ve okzidentalist gibi akımların engellenebilmesi açısından kuşkusuz büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda Almanya'da yaşayan Türklerin konu hakkındaki düşüncelerini yansıtmaya yönelik olarak geliştirilen sorunun bulguları tablo 19'da yer almaktadır. Buna göre; deneklerin %76,7'si sağlıklı bir dünya düzeni için kültürlerarası iletişim ve diyalog sağlanmasının gerekli olduğunu düşünmektedirler. "Kısmen" seçeneği ile birlikte düşünüldüğünde oranın %90'lara ulaştığı görülmektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND SUGGESTIONS)

Araştırma ile ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir: Deneklerin yarısından fazlası (%51,2) 16 ile 30 yıldan beridir Almanya'da yaşamaktadırlar (Tablo 2). Bu oran, Almanya'da yaşayan Türklerin kültürlerarası iletişim ve diyalog hakkındaki düşüncelerini yansıtabilecek bir zaman dilimidir. Ulaşılan deneklerin %83,8'i kendilerini Türk ulusuna daha yakın bulduklarını (Tablo 3) ve %44,0'ı Almanya'yı bir vatan olarak görmediklerini (Tablo 4) ifade etmişlerdir. Uzun süredir Almanya'da yerleşik olarak yaşamalarına rağmen kendilerini Türk ulusuna daha yakın hissetmeleri ve Almanya'yı bir vatan olarak görmeleri rölatif şekilde değerlendirilebilir. Türk toplumu açısından olumlu olarak algılanabilecek bu veriler, Türklerin kendilerini Alman devletinden ve ulusundan soyutladıkları şeklindeki bir yorumlamaya da olanak tanıyabilir. Entegrasyon sorununa yönelik verilerden; Almanya'da yaşayan Türklerin, Alman toplumu ile uyum içerisinde yaşadıkları sonucuna ulaşılmaktadır (Tablo 5). Ancak deneklerin %76,7'si, Alman vatandaşlarının kendileri hakkındaki düşüncelerinin olumsuz ve önyargılı olduğunu düşünmektedirler (Tablo 6). Ulaşılan bu bulgular doğrultusunda; her iki toplum arasında (özellikle Alman toplumu perspektifinden) bir iletişim ve diyalog eksikliğinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Alman vatandaşlığına başvurulması durumunda yabancılara onur kırıcı soruların yer aldığı ve "Vidan Testi" olarak adlandırılan bir form doldurulduğu bilinmektedir. Özellikle Türkleri doğrudan ilgilendiren bu testin Türk toplumu tarafından nasıl karşılandığına ilişkin bulguların %75,5 oranında olumsuz karşılandığı görülmektedir (Tablo 7). Söz konusu uygulamaların kültürlerarası diyalogun önündeki engellerden biri olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu tür uygulamalara başvurulmasının temel nedeni kuşkusuz yabancılara (özellikle teninden ve kökeninden ötürü) potansiyel suçlu olarak görülmesine dayandırılabilir. Zira Doğu kökenli insanların potansiyel suçlu olarak görülüp görülmediklerine ilişkin Almanya'daki Türk toplumunun düşüncesinin (evet ve kısmen yanıtları ile birlikte düşünüldüğünde) %64,0 oranında olumsuz olduğu görülmektedir (Tablo 8). Bu verilere dayalı olarak Almanya'da yaşayan yabancılara potansiyel suçlu olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Diğer taraftan Türk toplumunun büyük bir kısmı (evet ve kısmen yanıtları ile birlikte düşünüldüğünde oran %90'lara ulaşmaktadır) Almanya'da ayrımcılıkla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 9). Ulaşılan bu manidar veriler, kültürlerarası diyalog bağlamında Türkler açısından Almanya'da sorunlar yaşandığını göstermektedir. Kültürlerarası iletişim ve diyalogda tarafların biri birlerini yeteri kadar tanımaları kuşkusuz önemlidir. Bu açıdan bakıldığında Almanya'da yaşayan Türklerin yarıya yakınının Almanlarla iletişim ve diyalog içerisinde oldukları ve Alman toplumunu (kısmen yanıtları ile birlikte düşünüldüğünde oran %80'lere ulaşmaktadır) iyi tanıdıkları sonucuna ulaşılmaktadır (Tablo 10). Buna karşın deneklerin %61,0'ınının Almanların Türk toplumunu yeteri kadar tanımadıkları (Tablo 11) düşüncesinde olmalarının önemli bir bulgu olarak değerlendirilmesi gerekir. Evrensel değerlerle örtüşen ve sıra dışı olmayan kültür

görüngülerine göre yaşayabilmek bireyin temel haklarından biri olarak değerlendirilmesi gerekir. Buna rağmen paralel yaşam tarzının ve gettolar oluşturmanın entegrasyonun önündeki önemli engellerden bir olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda deneklerin, yabancıların Almanya'da kültürlerini yaşayabilmelerinin uyuma engel oluşturmayacağı düşüncesinde oldukları görülmektedir (Tablo 12). Ancak Türklerin Almanya'da kültürlerini (kısmen yanıtı ile birlikte bu oran %69,8 ulaşmaktadır) tam olarak yaşayamadıkları görülmektedir (Tablo 13). Ayrıca deneklerin bakış açılarına ve deneyimlerine göre Türk kültürü dışındaki kültürlerin Almanya'da bir arada yaşayabilmelerinde sorun olmadığı (Tablo 14) yönündeki tespitlerinin yine altı çizilmesi gereken veriler olarak değerlendirilmesi gerekir. Zira bu bulgulardan; farklı kültürlerin Almanya'da bir arada yaşayabileceği, ancak Türkler ile yaşamın içselleştirilemediği sonucuna ulaşılmaktadır. Diğer taraftan bu düşünceye karşıt olarak denekler, farklı kültürlerin Türkiye'de bir arada yaşayabileceklerini düşünmektedirler (Tablo 15). Küreselleşen dünyada kültürlerarası uyum ve diyalogun gerçekleşmesi yönündeki çabaların ülkeden ülkeye değişkenlik gösterebilmesi mümkündür. Deneklerin perspektiflerinden de anlaşılacağı üzere Alman toplumunun kültürlerarası uyum ve diyalog karşısında daha isteksiz olduğu (Tablo 16) ve aşırı uçların bu kanaatin oluşmasına önemli katkılar sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 17).

Kültürlerarasındaki ön yargıların oluşmasına ve diyalog koşullarının ortadan kaldırılmasına kuşkusuz medyanın nesnel davranmaması neden olabilmektedir. Elde edilen bulgulardan; her iki ülke medyasının da objektif davranmadığı, ülkeler arasında bir karşılaştırılma yapıldığında ise deneklerin Türk medyasının daha objektif davrandığını düşündükleri görülmektedir (Tablo 18). Araştırmanın temel dayanağını kuşkusuz kültürlerarası iletişim ve diyalogun sağlanması oluşturmaktadır. Sağlıklı bir dünya düzeni için kültürlerarası iletişim ve diyalogun gerekliliğinin (Tablo19) denekler tarafından da onaylandığı bu araştırma sonuçlarıyla ortaya konulmuştur. Bu sonuçlardan hareketle özetle şunlar söylenebilir: Deneklerin; kendilerini Türk ulusuna daha yakın buldukları ve Almanya'yı vatan olarak görmedikleri, Almanların önyargılarının olduğu, yabancıların vatandaş olmasına yönelik uygulamaların olumsuz karşılandığı, yabancıları potansiyel suçlu olarak gördükleri, kendilerine ayrımcılık yapıldığı, Türk toplumunu yeterince tanımadıkları, yabancıların kültürlerini yaşayabilmelerinin uyuma engel oluşturmayacağı, Almanya'da kültürlerini rahatlıkla yaşayamadıkları, farklı kültürlerin Türkiye'de bir arada yaşayabileceklerini düşündükleri, uyum ve diyaloga Almanların daha isteksiz olduğu ve diyalogun radikal uçlar tarafından engellenmeye çalışıldığı, kültürlerarası olumlulukları ve olumsuzlukların medya tarafından objektif verilmediği, kültürlerarası iletişim ve diyalogun sağlanmasının dünya düzeni için gerekli olduğu hipotezleri doğrulanmıştır. Bunu yanın sıra; Türklerin Alman toplumu ile uyum içerisinde yaşamadıkları, Alman toplumunu iyi tanımadıkları ve farklı kültürlerin Almanya'da bir arada yaşayamayacakları hipotezlerinin ise doğrulanmadığı görülmüştür.

Küreselleşme kuşkusuz sınırlar ötesini içinde barındıran bir anlama atıfta bulunmaktadır. Doğal bir seyir içerisinde devinimine sürdüren bu eylemsellikte "ekonomik, teknolojik ve iletişimsel küreselleşmenin, ulusların doğal sınırları içerisinde bulunmayışını ve sınırlar ötesi küresel politik kurallara gereksinimin hâlâ varlığını, demokrasinin geniş bir alana yaygınlaştırılmamasına dayandırmak mümkündür" (Vorländer, 2003:119). Zira demokrasi içerisinde de "çok kültürlülük, toplum için büyük bir zenginliktir ve ancak uzlaşma mümkün olduğu takdirde çıkarılabilecek büyük bir hazinedir

(Staudacher, 2005). Ancak Staudacher'in kültürlerarası iletişim ve diyalog bağlamında Almanya için öngördüğü tespitin bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlarla paralellik arz ettiğini söylemek mümkündür: "Hoşgörü, Lessing'in ülkesinde bile olsa her zaman basit bir iş değildir. Bir kimse ancak diğer bir kişiyi başka oluşuyla kabullendiği takdirde hoşgörülü olabilir. Hoşgörü farklılıkları hor görmek, önemsememek ve onlara ilgi duymamak değildir. Hoşgörü, aradaki farklılıkları ortadan kaldırmak değil, bu farklılıklar üzerinden anlamaya çalışmak, başkasında o başka olanı görmek, başkasını sevmek ve başkasına saygı göstermek için ciddi gayret sarf etmektir. Doğru anlaşılabilir hoşgörü budur. Almanya'da da bu konuda daha yapılması gereken çok şey var" (2005). Sonuç olarak; uzun süreden beridir Almanya'da yerleşik olarak yaşamakta olan Türklerin uyum sürecini aşmış bir toplum olarak kültürlerarası iletişim ve diyaloga katkı sağlaması ve model oluşturması beklenmelidir. Ancak sonuçları itibarıyla bir "ötekileştirme" sorunun varlığından söz etmek mümkün görünmektedir. Zira farklı bir coğrafyada gelinen ülkenin kültürüne denk düşen yaşam tarzının sürdürülebilirliğinin içselleştirilemediği görülmektedir. Diyalog ve hoşgörünün sağlanması kuşkusuz karşılıklı kabullenirliğe bağlıdır. Bu yaklaşımdan hareketle her toplumun değişik kültürlerinin olduğunu, hatta her bireyin o toplum içinde, değişik kültürel yapılar çerçevesinde yaşayabileceğini benimsemek yanlış olmaz (Tanrıbilir ve Sen, 2005:131). Sonuç olarak her iki toplum açısından aşılması gereken uzun bir yolun olduğu, ancak sorunların giderilmesinin de olanaksız olmadığı görülmektedir. Bu aşamada sorunların pozitif iletişimsel ortamların yaratılması ile aşılabileceğinin mümkün olabileceği söylenebilir. Aksi takdirde oryantalist ve okzidentalitist düşünceler daha geniş bir spektrumda yaygınlaşma sürecine girecektir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Atabay, İ., (1994). Ist Dies Mein Land? Identitätsentwicklung türkischer Migrantenkinder und jugendlicher in der Bundesrepublik, Centaurus-Verlagsgesellschaft, Pfaffenweiler - Systemdruck GmbH, Berlin.
- Barutcugil, İ., (2007). "Kültürler Arası İletişim Becerileri",
- http://rcbadoor.com/makalevekitaplar/makaleler/kisisel_gelisim/2004_2005/Kulturlerarasiiletisim.htm, 04.11.2007.
- Berger, K.U., (2000). Migration und Intergration: Eine Einführung in das Wanderungsgeschehen und in die Integration der Zuwanderten in Deutschland, Leske+Budrich, Opladen.
- Dökmen, Ü., (1998). Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yay. İstanbul.
- Friedrich Ebert Stiftung (1991) "Geri Dönen İşçi Aileleri: Birinci ve İkinci Kuşağın Reintegrasyon Sorunları" in: Wirtschaftsform, İst.
- Geray, H., (2004). Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş, Siyasal Kitabevi.
- Gillart, A. ve ark. (2000). Kültürlerarası öğrenme, [Elektronik versiyon], Avrupa Konseyi, Strasbourg.
- Hall, S., (1994). Rassismus, westliche Dominanz und Globalisierung, in: Rassismus und kulturelle Identität (Argument-Sonderband), Hamburg.
- Hürriyet Gazetesi, (2006). hürriyetkurumsal.com, 07 Şubat 2006.
- Kaptan, S., (1993). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, G.Ü., Eğitim Bilimleri, Ankara.

- Kartarı, A., (1999). İletişim ve Bir Araştırma Projesi, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Folklor/Edebiyat, s.19-26 <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/33.php>, 13.11.2007.
- Koçdemir, K., (2002). Küreselleşme-Koordinatları Okumak, Ötügen, İst.
- Koddenberg, S.A, (1989). Akkulturation von Migranten, Rübelmann GmbH, Hemsbach.
- Krejcie, and Morgan, (1970). Determining Sample Size For Research Activities, Educational and Psychological Measurement.
- Logon (2006) <http://www.logon-echon.de/Parallelgesellschaft.html>.
- Lüger, H.H., (1990). Kommunikationsroutinen Anregungen für den DaF-Unterricht" Interkulturelle Kongressbeiträge zur 20. Jahrestagung der Gesellschaft für Angewandte Linguistik GAL e.V. Forum angewandte Linguistik, B. Spillner, s.183-185, Frankfurt a. M.
- Mutlu, E., (1995). İletişim Sözlüğü, Ark Yayınevi, İstanbul.
- NTV, (2007). "Haber Merkez" programı, 14.30 Akşam Haberleri.
- Oxford University Pres, (1996), Küresel Komşuluk, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara
- Rödig, S., (1988). Zur Lebenswelt türkischer Frauen in der Bundesrepublik Deutschland, Fallbeispiel Düsseldorf, Justus-Liebig-Universität, Giessen.
- Sargut, Ö., (1992). Sein und Nicht Sein - Zur Literatur in der multikulturellen Gesellschaft, Aisthesis Verlag, Bielefeld.
- Serdar, S., (2006). "Vicdan Testi Çılgınlığı Yaygınlaşıyor", Zaman Gazetesi, 25.03.2006 tarihinde indirilmiştir.
- Selçuk, A., (2005). Kültürlerarası İletişim Açısından Gündelik İletişim Davranışları, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Dergisi, Sayı:13, Konya.
- Selçuk, A., (2007). Kültürler Arası İletişimi Engelleyen Bazı Faktörler-Kültürlerarası İletişim, <http://www.izedebiyat.com/yazi.asp?id=2670>, 12.11.2007.
- Semler, C., (2004). "Yorum", Die Tageszeitung vom 24.11.2004, S.1,84.
- Starssburger, G., (2000). Familien ausländischer Herkunft in Deutschland-Empirische Beiträge zur Familienentwicklung und Akkulturation, in: Das Heiratsverhalten von Personen ausländischer Nationalität oder Herkunft in Deutschland, Rübelmann, Hemsbach.
- Staudacher, W, (2005). Almanya'daki Türkler, www.kas.de (Konrad Adenauer Stiftung e.V.), 16.01.2006.
- Şen, F., (2006). Almanya'daki Türkler-Entegrasyon ve Gettolaşma, <http://www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/13faruk.pdf>, 22.11.2006.
- Tanrıbilir R.Ö. ve Sen, E., (2005). Kültürlerarası İletişim ve Öteki Kavramının Günümüz Dünyasında Yeri ve Önemi", Journal of İstanbul Kültür University, 2005/1 00.129-137, İstanbul.
- Timur, T., (2006). Oryantalizm ve Emperyalizm, <http://www.evrenselbasim.com/Ek/yazi.asp?id=2160>, 24.03.2006.
- Vassaf, G., (1985). Wir Haben Unsere Stimme Noch Nicht Laut Gemacht, Respublicae, Felsberg.
- Vorländer, H., (2003). Demokratie, Geschichte-Formen-Theorien, V.C.H. BeckoHG, München.
- Yağbasan, M., (1996). F. Almanya'dan Türkiye'ye Dönen Öğrencilerden Üniversite Düzeyine Gelenlerin Uyum Sorunları -

Atatürk Üniversitesi Örneği, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, F.Ü.
Sos. Bil. Enst., Elazığ.

- Yavuz, H., (2007). Oksidantalizm Üzerine Notlar (2), Zaman Gazetesi, <http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=590245>, 19.9.07.
- Wikipedia, (2006) <http://wikipedia.org/wiki/Parallelgesellschaft>.